

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2016. október 20.

FILOZÓFIA
KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA

2016. október 20. 14:00

Az írásbeli vizsga időtartama: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

- A feladatokat figyelmesen olvassa el, és pontosan értelmezze! A kifejtés során a témától ne térjen el!
- A feladatok megoldási sorrendje tetszőleges.
- A feladatok megoldásához kizárólag a feladatlapon megadott szövegek használhatók.
- Esetleges javításaihoz (kifestő, korrektor helyett) áthúzást alkalmazzon! Csak az egyértelmű javítás fogadható el.

A rész (30 pont)**1. feladat**

Melyik korszakban születtek a következő filozófiai művek? Írja be a táblázat megfelelő sorába a művek betűjelét! (feladatonként 1-1 pont)

Korszakok	A mű betűjele
1) Ókori filozófia	
2) Középkori filozófia	
3) 16-17. századi filozófia	
4) 18. századi filozófia	
5) 19. századi filozófia	

- A) Így szólt Zarathustra
- B) A tiszta ész kritikája
- C) Állam
- D) Elmélkedések az első filozófiáról
- E) Summa Theologica

5 pont

2. feladat

Karikázza be a helyes válaszok betűjelét! (feladatonként 1-1 pont)

1. A a filozófiának a tapasztalati világon kívüli létezőket vizsgáló ága.

- A) logika
- B) metafizika
- C) tudományfilozófia

2. Platón szerint az államot kell kormányozniuk.

- A) a filozófusoknak
- B) az öröknek
- C) a népnek

3. Melyik nem tartozik a kardinális erények közé?
- A) bölcsesség
 - B) nagylelkűség
 - C) mértékletesség
4. A olyan logikai következtetési séma, amely legalább két premisszából és egy konklúzióból áll.
- A) szubsztancia
 - B) zoón politikon
 - C) szillogizmus
5. Mi a jelentése a görög hédoné szónak?
- A) öröm, gyönyörűség, élvezet
 - B) józan önmérséklet
 - C) szenvedélymentesség
6. Aquinói Szent Tamás szerint „Isten létét ... úton lehet bizonyítani”.
- A) egy
 - B) három
 - C) öt
7. Az ismeretek legfőbb forrásának a tapasztalatot tekintő filozófiai álláspont:
- A) a szkepticizmus
 - B) az empirizmus
 - C) a racionalizmus
8. „A felvilágosodás az ember kilábalása maga okozta kiskorúságából.”
Kihez kapcsolódik ez a meghatározás?
- A) Kant
 - B) Rousseau
 - C) Wittgenstein
-

9. Kant felfogása alapján az „a posteriori ismeretekre tehetünk szert”.

- A) a tapasztalattól függetlenül
- B) a tapasztalat előtt
- C) tapasztalati úton

10. Az idea fogalma melyik filozófushoz kapcsolható?

- A) Kant
- B) Nietzsche
- C) Platón

10 pont	
---------	--

3. feladat

A feladat Kant ismeretelméletére vonatkozik. Döntse el, hogy az alábbi állítások igazak vagy hamisak! Írjon X jelet a táblázat megfelelő oszlopába! (állításonként 1–1 pont)

Állítások	Igaz	Hamis
1. A tárgyaknak kell igazodniuk az ember megismerő képességéhez. Ezt a szemléletmódbeli váltást „kopernikuszi fordulatnak” nevezi.		
2. Minden tudásunk kizárólag a tapasztalatból ered.		
3. A tér és az idő a priori szemléleti formák.		
4. Ismereteket csak a „magában való dolog világáról” szerezhetünk, amely tapasztalatilag és gondolatilag is megismerhető.		
5. A szintetikus ítéletekben az alany fogalma magában foglalja az állítmány fogalmát.		

5 pont	
--------	--

4. feladat

Kiktől származnak a következő gondolatok? Írja be az állítások betűjelét a táblázat megfelelő sorába! Egy filozófushoz több állítás is tartozhat. (feladatonként 1-1 pont)

- A) „Mert a kutatás és a tanulás teljes egészében nem más, mint visszaemlékezés.”
- B) „Hiszed-e, hogy ezek az emberek önmagukból és egymásból valaha is mást látnak, mint azokat az árnyékokat, amelyeket a tűz a barlangnak a velük szembe eső falára vetített? ”
- C) „A filozófia a következő kérdésekre vezethető vissza: Mit lehet tudnom? Mit kell tennem? Mit szabad remélnem? Mi az ember?”
- D) „Miként a Nap megvilágítja a látható dolgokat, akképpen a Jó az ésszel felfogható dolgokat.”
- E) „A szubsztancia az, ami által a többi kategóriák mindegyike fennáll. Ennélfogva a szubsztancia az elsődleges létező.”
- F) „Sapere aude! Merj a magad értelmére támaszkodni! – ez tehát a felvilágosodás jelmondata.”
- G) „Az erkölcsan legfőbb alaptétele tehát: cselekedj oly maxima szerint, amely egyszerismind általános törvény is lehet.”
- H) „Mi vagyok én tehát? Gondolkodó dolog. Mi az, hogy gondolkodó dolog? Olyan dolog, amely kételkedik, ért, állít, tagad, akar, nem akar, képzel és érez.”
- I) „A görög világban, eredetük és céljaik szerint, roppant ellentét áll fenn a szemléletes, apollóni művészet és a zene, Dionüszosz nem szemléletes művészete között.”
- K) „Az alkotmányok korcs alakjai: a királyságé a türannisz (zsarnokság), az arisztokráciáé az oligarchia és a politeiáé a demokrácia.”

Platón	Arisztotelész	Descartes	Kant	Nietzsche

10 pont	
---------	--

B rész (70 pont)**Szövegértelmezés, reflektálás**

(feladatonként 35 pont, két feladat megoldását várjuk)

Fejtsen ki a három esszékérdés közül **kettőt** a megadott szövegrészek felhasználásával! Reflektáljon (írjon önálló véleményt) a szövegben megjelenő filozófiai problémákra! Az esszé terjedelme ne haladja meg a másfél-két oldalt!

1. Értelmezze Arisztotelésznek az „erkölcsi erényről mint középhatárról” alkotott felfogását!

(Megadott műrészlet: Arisztotelész: *Nikomakhoszi Etika*)

2. „Mindaz, amit egész világosan és elkülönítetten belátok, igaz is.” Mutassa be a szöveg alapján azt a gondolati utat, amely során Descartes eljutott az igazság kritériumához!

(Megadott szövegrészlet: Descartes: *Értekezés a módszerről*)

3. „Mondja hát akaratotok: az embert fölülmuló ember legyen értelme a földnek!”

Mit értett Nietzsche az embert fölülmuló ember fogalmán?

(Megadott műrészlet: Nietzsche: *Így szólott Zarathustra*)

(A szövegrészek a 8–11. oldalon találhatóak.)

1. szövegrészlet

Arisztotelész: *Nikomakhoszi Etika*

Az erény tehát olyan lelki alkat, amely az akarati elhatározásra vonatkozik, abban a hozzánk viszonyított középben áll, amely egy szabálynak megfelelően határozható meg, mégpedig azon szabálynak megfelelően, amely szerint az okos ember határozná meg. Középhatár két rossz között, melyek közül az egyik a túlzásból, a másik a hiányosságból ered; s középhatár azért is, mert míg az egyik rossz a kellő mértéket túllépi, a másik pedig azon alul marad, az érzelmekben éppúgy, mint a cselekvésekben – az erény a közepet találja meg, és azt le is választja. Ezért lényegét és mibenlétét kifejtő meghatározást tekintve az erény közép, de abból a szempontból nézve, hogy mi a legjobb és a helyes, az erény a legfelső csúcs.

Ámde nem minden cselekvés és nem minden érzelem fér össze a középhatár fogalmával: egyiknek-másiknak már a neve is magában foglalja a rosszaságot; ilyen: a káröröm, a szemérmertlenség, az irigység; a cselekvések közt: a paráznaság, a tolvajlás, az emberölés. Az ilyen és ezekhez hasonló rosszaságok éppen ezért részesülnek mindig gáncsban, mert már magukban véve is rosszak, nem pedig csak a túlzásaik vagy a hiányosságaik. Velük kapcsolatban tehát sohasem lehet szó helyes viselkedésről, hanem mindig csak hibáról; s az efféle esetben az eljárás helyessége vagy helytelensége nem a körülményektől függ, amelyek pl. megszabnák, hogy kivel, mikor és hogyan szabad paráználkodni, hanem egyáltalában, aki ilyesmit tesz, az már eleve hibát követ el. Éppen ilyen lehetetlenség volna az is, ha valaki az igazságtalansággal, a gyávasággal vagy a mértéktelenséggel kapcsolatban beszélne a középhatárról, túlzásról vagy hiányosságról; ilyenformán a túlzásban is meg a hiányosságban is képzelhető volna egy helyes középút, s lehetséges volna a túlzásban való túlzás és a hiányosságban való hiányosság is. Márpedig ahogyan a mértékletességben vagy a bátorságban nem beszélhetünk túlzásról vagy hiányosságról, mert hiszen a közép itt bizonyos értelemben már a legmagasabb fok is, éppúgy ama rosszaságokban sincs közép, sem pedig túlzás vagy hiányosság, mert akárhogy cselekszi is őket valaki, máris hibát követ el; általában: sem a túlzásban és a hiányosságban nem lehet szó középhatárról, sem pedig a középhatárban nem lehetséges túlzás vagy hiányosság.

A félelem és a biztonság érzése tekintetében a bátorság alkotja a középhatárt; a túlzóknak azt a fajtáját, amelyiknek a túlzása a félelem hiányában nyilatkozik, külön elnevezéssel nem szoktuk megjelölni (sok más fogalomra sincs külön szavunk); azt azonban, aki a biztonság érzését viszi túlzásba, vakmerőnek nevezzük; azt viszont, aki a félelemben a

kellő mértéken túlmegy, a biztonság érzésében pedig azon alul marad, gyávának. A kellemes és kellemetlen érzések tekintetében – természetesen nem valamennyit értve, s különösen nem a kellemetleneket – középhatár a mértékletesség, túlzás pedig a mértéktelenség. A kellemes érzésekkel szemben kelleténél lanyhábbak nemigen szoktak lenni az emberek; ezért nincs is rá külön elnevezés, legfeljebb érzéketlenségnek nevezhetnők. Az anyagiak adása és elvevése tekintetében középhatár a nemes lelkű adakozás; túlzás, illetőleg hiányosság pedig a tékozlás, illetve a fősvénység. Mindkettőben megvan a túlzás és hiányosság is, csak hogy persze ellenkező értelemben: a tékozló ember az adásban megy túl a kellő mértéken, s az elvevésben marad alatta, viszont a fősvény ember az elvevésben túloz, az adásban pedig ki-kihagy.

(Arisztotelész: *Nikomakhoszi Etika*. Európa Kiadó, 1997. 1107a-1107b; 52-55. o.)

2. szövegrészlet

Descartes: *Értekezés a módszerről* IV. rész

Nem tudom, szóljak-e azokról az első elmélkedéseimről, melyek itt bennem megfogantak; oly metafizikaiak, annyira a közönségesektől elütők, hogy talán nem lesznek mindenkinek ínyére; de hogy mindenki lássa, elég erős alapra építettem-e, némileg kénytelen vagyok róluk is szólni. Régóta észrevettem, hogy erkölcsi dolgokban némelykor oly nézetek után kell indulnunk, melyeket, bár tudjuk, hogy nagyon bizonytalanok, mégis olybá kell vennünk, mintha kétségbevonhatatlanok volnának, amint ezt már előbb mondtam; de minthogy ez esetben csak az igazság kutatásával akartam foglalkozni, éppen az ellenkezőt tartottam szükségesnek, ti. föltétlenül elvetendőnek ítélttem mindazt, amihez a kételkedésnek csak árnyéka is férhet, hogy lássam, nem marad-e még azután is valami elmémben, ami minden tekintetben kétségbevonhatatlan. Így föl akartam tenni, hogy mert érzékeink néha csalnak, semmi sem olyan, minőnek érzékeink mutatják; s mert vannak emberek, kik még a geometria egyszerű tárgyaira vonatkozólag is eltévednek okoskodásaikban, mindazokat az okadatokat, melyeket azelőtt bizonyításoknak vettem, mint helyteleneket vettem vissza, mert hiszen én is csakúgy megbotolhatok, mint bárki más; végül meggondoltam, hogy amiket éber állapotban gondolok, ugyanazok álomban is agyamba juthatnak, s akkor nem igazak; azért föltettem magamban, hogy bármit, ami valaha eszembe jutott, nem tekintek igazabbnak, mint álmaimnak csaló képeit. De mindjárt azután láttam, hogy míg így mindent hibásnak akartam tartani, én, ki ezeket gondoltam, szükségképpen vagyok valami; észrevevén tehát, hogy ez az igazság: gondolkodom, tehát vagyok - oly szilárd, oly biztos, hogy a szkeptikusok

legtúlzottabb föltevési sem ingathatják meg, arra a meggyőződésre jutottam, hogy bátran elfogadhatom a filozófia amaz első elvének, melyet kerestem.

Azután figyelmesen megvizsgáltam, hogy mi vagyok én; láttam, hogy el tudom képzelni, hogy nincs testem, hogy a világ nem létezik, hogy nem létezik tér, amelyben vagyok; de el nem tudom képzelni, hogy magam nem létezem; ellenkezőleg, abból hogy azt gondolom, hogy minden dolognak az igazságában kételkedem, az következik, mégpedig egészen világosan s bizonyosan, hogy létezem; ellenben mihelyt megszűntem volna gondolkodni, akkor mind a többi, amit képzeltem, igaz lehetne, de okkal nem hihetném, hogy létezem; ebből láttam, hogy szubsztancia vagyok, melynek egész lényege vagy mivolta abban áll, hogy gondolkodik, s melynek léte nem függ se valamely helytől a térben, se valamely anyagi dologtól, elannyira, hogy az az én, azaz a lélek, mely által az vagyok, ami vagyok, egészen más valami, mint a test, sőt hogy könnyebben is megismerhető nálánál, s még akkor is egészen az volna, ami, ha ez a test nem léteznék is.

Ezután általánosságban szemügyre vettem, mi szükséges ahhoz, hogy valamely tétel igaz s bizonyos legyen; minthogy ugyanis most egyet találtam, melyről tudtam, hogy az: azt hittem, hogy most azt is tudnom kellene, miben áll ez a bizonyosság. Észrevettem, hogy ebben: én gondolkodom, tehát vagyok, csak egy van, ami e tétel igazságáról meggyőz, ti. egészen világosan átlátom: ahhoz, hogy gondolkodjunk, léteznünk kell, ebből pedig azt következtetem, hogy általános szabályul fogadhatom el: mindaz, amit egész tisztán s világosan átlátok, igaz is; és csak az jár némi nehézséggel megtudni, mely dolgok azok, melyeket határozottan átlátunk.

(Magyar Elektronikus Könyvtár, OSZK)

3. szövegrészlet

Nietzsche: *Így szólott Zarathustra. Előjáró beszéd*

Mikor Zarathustra kijutott az erdőből, és beért a legközelebbi városba, nagy csődületet talált a piactéren: mert híre ment, hogy valami kötélrancost lehet látni. És Zarathustra így szólott a sokasághoz: *Az embert fölülmúló embert tanítom néktek.* Olyasvalami az ember, amin felül kell kerekedni. Mit tettetek ti, hogy felülkerekedjete rajta?

Minden eddigi lény alkotott valami önmagán túlmutatót: épp ti volnátok hát apálya ennek a nagy dagálynak, és inkább visszatérnétek az állathoz, semhogy felülkerekedjete az emberen?

Mi a majom az ember számára? Nevetség csupán, avagy fájdalmas szégyen. És ugyanaz lesz majd az embert fölülmúló ember számára az ember is: nevetség, avagy fájdalmas szégyen. Megtettétek az utat a féregtől az emberig, és sok minden megmaradt a féregből bennetek. Valaha majmok voltatok, és bizony az ember még ma is majmabb, mint bármelyik majom.

De még aki a legbölcsebb köztetek, az is csupán hasadt korcs, növény és kísértet fattya. De vajon arra ösztökéllek-e én benneteket, hogy kísértetek avagy növények legyetek?

Íme, én az embert fölülmúló embert tanítom néktek! Az *embert fölülmúló ember a földnek értelme*. Mondja hát akaratotok: az embert fölülmúló ember legyen értelme a földnek!

Kérve kérlek, testvéreim, *maradjatok hűek a földhöz*, és ne higgyetek azoknak, akik földöntúli reménységgel kecsegtetnek benneteket! Méregkeverők azok, akár tudják, akár nem. Az élet megvetője mind, haldokló, és méreggel fertőzött maga is, aki csak nyűg a földnek: vesszenek mind egy szálíg!

Valaha az Isten ellen való vétkek volt minden vétkek legnagyobbika, de *Isten meghalt*, és vele haltak ezek a vétkesek is. Most már a föld ellen való vétkek a legiszonyosabb, és az, ha többre tartjátok a kifürkészhetetlennek belsejét, mint értelmét a földnek.

Valaha megvetéssel pillantott a testre a lélek: és akkoriban ez a megvetés volt a legmagasztosabb - soványnak, csenevésznek, éhenkórásznak akarta látni. Azt hitte, így majd elmenekülhet tőle és a földtől. Ó, az a lélek maga is sovány, csenevész és éhenkórász volt még: önnön kegyetlenségében gyönyörködött az a lélek!

Íme, én az embert fölülmúló embert tanítom néktek: ő az a villám, ő az a téboly! – Midőn Zarathustra így szólott, felkiáltott valaki a tömegben: „Eleget hallottunk már a kötélzáncosról, ideje, hogy láthassuk is!” És a sokaság kinevette Zarathustrát. A kötélzáncos pedig azt hitte, őrá értik, amit mondanak, és munkához látott.

(Nietzsche: *Így szólott Zarathustra*. Osiris Kiadó, 2000. 18-20. o.)

	maximális pontszám	elért pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor	30	
B) Szövegértelmezés, reflektálás		
1. feladat	35	
2. feladat	35	
Összesen (B)	70	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma	100	

dátum

javító tanár

	pontszáma egész számra kerekítve	programba beírt egész pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor		
B) Szövegértelmezés, reflektálás		

dátum

dátum

javító tanár

jegyző